

Optimalni model čvrste veze u kupratima

Josip Kordić

Mentor: prof. dr. sc. Denis Sunko

Fizički odsjek, Prirodoslovno-matematički fakultet, Bijenička 32, Zagreb*

(Dated: 24. siječnja 2021.)

Razmotrena je konstrukcija TBA za CuO_2 ravnine s naglaskom na kemijsku realističnost i interpretaciju parametara modela. U 4-vrpčani model osim uobičajenih orbitala $3d_{x^2-y^2}$ i $O_{a/b}$ $2p_{x/y}$ uključena je i efektivna $4s$ orbitala kojom se ravnina vezuje na treću dimenziju. U ovom je modelu shvaćena promjena dimenzionalnosti na dijagonali (2D karakter) i rubu (3D karakter) BZ.

I. UVOD

Kupratni supravodiči su trenutno jedni od najistraživanijih viskotemperaturnih supravodiča. U svrhu objašnjenja mehanizma supravodljivosti i ostatka faznog dijagrama kuprata problemu se pristupa modelima koji mogu obuhvatiti kemijska i fizikalna svojstva materijala. Kuprati koji pokazuju fenomen supravodljivosti posjeduju strukturne sličnosti te se opisuju na temelju istih modela.

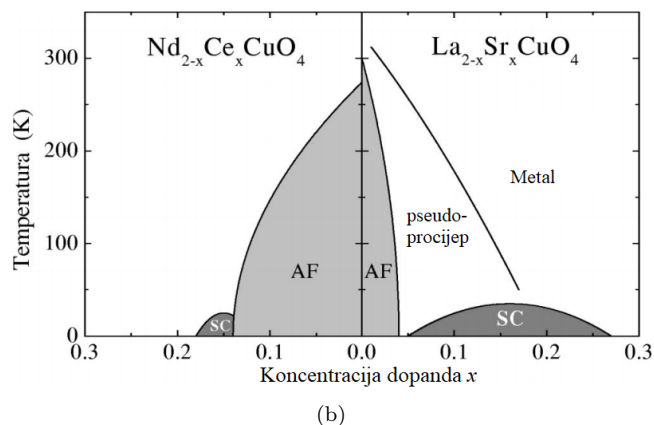
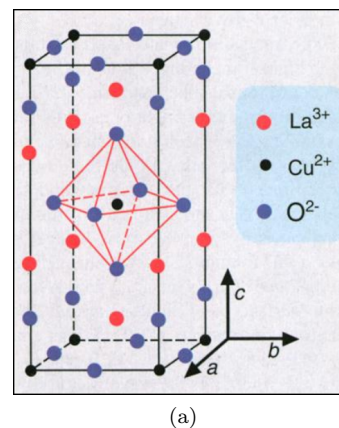
U nekim pristupima kupratu oslanja se na 1-vrpčani i 3-vrpčani TBA model s popravkom U za prisutne jake korelacije, tzv. Hubbard i Emery model. Parametri ovih modela uspješno su povezani s opširnijim modelima više vrpce¹, međutim, postavlja se pitanje koje uvide u razumijevanju kuprata ispuštamo ovom simplifikacijom.

II. STRUKTURA I SVOJSTVA KUPRATNIH SUPRAVODIČA

Kuprati se strukturno sastoje od slojeva bakrovog oksida CuO_2 , koji imaju ključnu ulogu u vodljivosti materijala. Slojevi CuO_2 su razdvojeni odvajajućim grupama, ovisno o kupratu. U ravnini jedinična ćelija je približno kvadratna, a u 3D prepoznatljiv je oblik oktaedra, Slika 1 (a).

Atome među slojevima možemo zamjenjivati, npr. La i Sr u supravodiču p-tipa $\text{La}_{2-x}\text{Sr}_x\text{CuO}_4$ (LSCO). Ovine dopiramo materijal šupljinama i mijenjamo koncentraciju naboja u CuO_2 ravninama. Visokotemperaturna vodljivost je primijećena za raspon vrijednosti x , mjeri dopiranja, gdje $x = 0$ odgovara osnovnom materijalu La_2CuO_4 . Dok je za vođenje odgovorna CuO_2 ravnina, ključna promjena koncentracije naboja u sloju postiže se izvanravninskim dopiranjem.

Nedopirani materijal pokazuje izolatorska svojstva Mottovog izolatora i za niže temperature je antiferomagnet. Dopiranjem se razbija antiferomagnetski red i kuprat postaje vodič ili supravodič, ovisno o temperaturi i dopiranju. Za većinu kuprata fazni dijagram u ovisnosti o dopiranju i temperaturi karakteriziran je Slikom 1 (b).

Slika 1: Struktura kuprata i fazni dijagram;(a), primjer LSCO za tipičnu strukturu s CuO_2 ravninom, Cu atomom u oktaedru atoma O ravnine i apikalnih O, i odvajajuća grupa (za LSCO La ili Sr)²;(b),tipični fazni dijagram supravodiča n- i p- tipa³.

III. ELEKTRONSKA STRUKTURA

ARPES mjerenja daju nam na uvid izgled Brillouinove zone materijala, primarno 2D elektronsku strukturu CuO_2 ravnine. Pojedina područje BZ pokazuju različita ponašanja ovisna o dopiranju. Oko nodalne $(\pi/2, \pi/2)$ točke pojavljuje se tzv. Fermijev luk, dok oko antinodalne $(\pi, 0)$ točke zone pojavljuje se energetski (pseudo-)procijep⁴.

* jkordic@dominis.phy.hr

Svi modeli čvrste veze u nedopiranom kupratu na nižim temperaturama daju jednu polupopunjenu vodljivu vrpcu, što nije u skladu s izolatorskim svojstvima. Neuspjeh potiče od jakih Coulomb korelacija koje elektronsku vrpcu cijepa na nižu popunjenu, i nižu praznu. Korekcija za jake korelacije U uzima se u obzir u DFT+ U^5 izračunu koji ukazuje na najaktivnije orbitale u CuO_2 ravnini i van ravnine.

Izdvajaju se bakrove $3d_{x^2-y^2}$, $3d_{3z^2-1}$ i $4s$ orbitale i kisikove $O_{a/b} 2p_{x/y}$ orbitale u ravnini. U z -smjeru ravnina se veže na apikalne $O_c 2p_z$ orbitale koji pokazuju daljnje navezivanje na orbitale između ravnina, npr. La ili Sr. Nedopirani materijal na niskim temperaturama je konfiguracije $\text{Cu}^{2+} 3d^9$, i $\text{O}^{2-} 2p^6$ za atome CuO_2 ravnine⁶.

IV. MODELI ČVRSTE VEZE

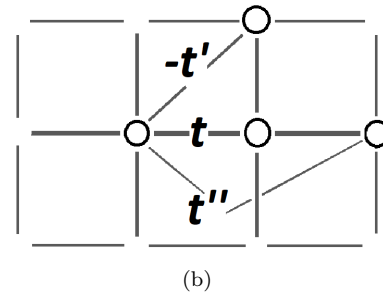
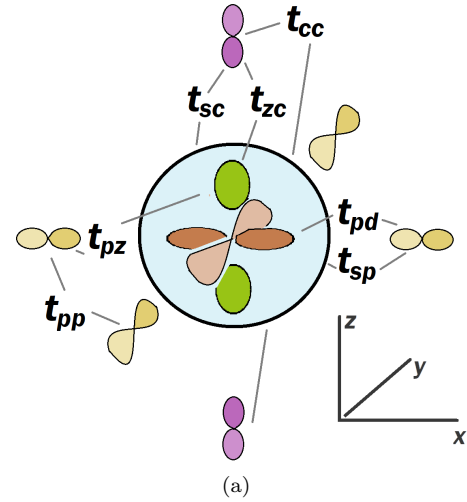
Od ponuđenih orbitala moguće je krenuti konstruirati modele čvrste veze, krenuvši s najpotpunijim 6-vrpčanim modelom.

U ravnini su ekskluzivno aktivne $3d_{x^2-y^2}$ i $O_{a/b} 2p_{x/y}$ orbitale, u ravnini i z -smjeru $3d_{3z^2-1}$ i $4s$ te u z -smjeru $O_c 2p_z$. Integrali preskoka su naznačeni na Slici 2 (a). Model uračunava samo prve susjede (t_{pp} je zanemariv). Ovisnost o z -smjeru ulazi u model kroz preskoke t_{cc} apikalnih kisika udaljenih za c od ravnine na orbitale između ravnina. Ovisnost u z -smjeru je $\epsilon(\vec{k}) \sim t_{cc} \cos(ck_z/2)$. Ovakvo modeliranje je kemijski realistično, međutim, za promatranje CuO_2 ravnina nosi nepotrebnu 3D ovisnost.

Efektivni učinak $3d_{3z^2-1}$, $4s$ i $O_c 2p_z$ orbitala projiciranih na ravninu je simetričan, simetrije $4s$ orbitale. Stoga je moguće konstruirati efektivnu $4s$ orbitalu. I dalje kemijski realističan 4-vrpčani model simulira z -smjer pomoću efektivne $4s$ orbitale. Sama najviša vrpca je nepopunjena i energija značajno od Fermijeve, ali svojim položajem utječe na karakteristike nižih vrpca.

Daljnijim izuzimanjem ispušta se efektivna $4s$ orbitala. Odbacivanje ove orbitale onemogućava posredni preskok između orbitala kisika $2p_{x/y} - 4s - 2p_{x/y}$ i potrebno je povećati parametar preskoka t_{pp} na kemijski nesrazmjernu veličinu kako bi se model uskladio s eksperimentalnim rezultatima⁷. Preskok povezuje i druge i treće najbliže susjede kisika.

Konačno, u 1-vrpčanom modelu, prelazi se u shematski opis s jednom $3d_{x^2-y^2}$ orbitalom po jediničnoj ćeliji. Kako bi se model mogao prilagoditi na eksperiment, potrebni su značajni preskoci među drugim i trećim najbližim susjedom, značajni t' , odnosno t'' , Slika 2 (b). Preklopi su kemijski i kvantitativno nerealistični. Nadalje, za opis elektronski dopiranih kuprata potrebno je mijenjati predznak parametra t' , što je posljedica zanezarenih popunjenih $2d$ orbitala⁸. Kako strukturni preklon mijenja predznak dopiranjem radi se i o kvalitativnom odmaku od fundamentalne kemije.

Slika 2: Parametri modela čvrste veze; (a), 6 orbitala: žuta $O_{a/b} 2p_{x/y}$ energije ϵ_p , smeđa $3d_{x^2-y^2}$ energije ϵ_d , plava $4s$ energije ϵ_s , zelena $3d_{3z^2-1}$ energije ϵ_z , ljubičasta $O_c 2p_z$ energije ϵ_c , i integrali preskoka; (b), Parametri modela jedne vrpce, preskok $t, t', t'' \dots$ za prve, odnosno naredne susjede, karakter $3d_{x^2-y^2}$ očituje se negativnim predznakom na t' .

V. ANALIZA I DISKUSIJA

Najmanji kemijski realističan model s četiri vrpce pokriva ravninske i izvanravninske efekte.

Hamiltonijan 4-vrpčanog modela u $\mathbf{k}$ -prostoru dan je s^9 (konstanta rešetke $a = 1$):

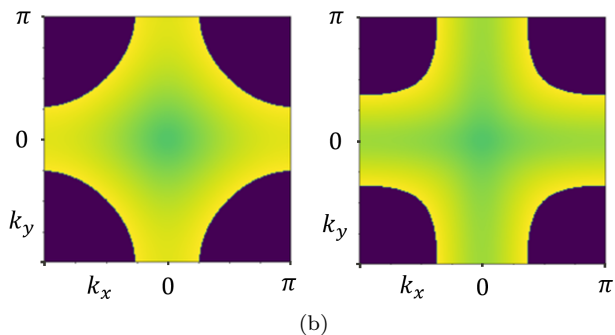
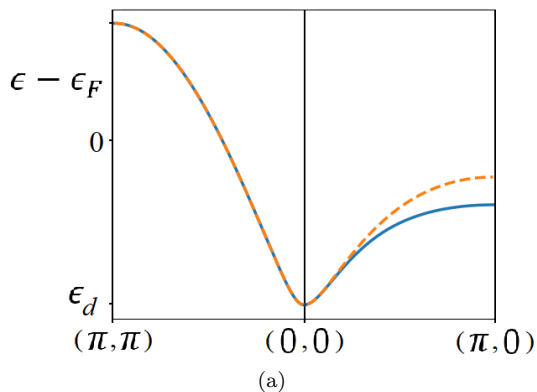
$$\begin{array}{cccc}
 d, \mathbf{k} & s, \mathbf{k} & x, \mathbf{k} & y, \mathbf{k} \\
 \epsilon_d & 0 & 2t_{pd} \sin k_x / 2 & -2t_{pd} \sin k_y / 2 \\
 0 & \epsilon_s & 2t_{sp} \sin k_x / 2 & 2t_{sp} \sin k_y / 2 \\
 2t_{pd} \sin k_x / 2 & 2t_{sp} \sin k_x / 2 & \epsilon_p & 0 \\
 -2t_{pd} \sin k_y / 2 & 2t_{sp} \sin k_y / 2 & 0 & \epsilon_p
 \end{array} \quad (1)$$

gdje su ϵ_d , ϵ_s i ϵ_p energije orbitala. Realistične vrijednosti parametara su $\epsilon_s - \epsilon_d = 4 - 16$ eV, $t_{sp} = 2$ eV, te $\epsilon_d - \epsilon_p = 1$ eV i $t_{pd} = 1.5$ eV¹. Energetski, efektivna $4s$ orbitala je udaljena od ostalih, ali je slabo lokalizirana te su preklopi značajni.

Uvedemo li pokrate $u \equiv \frac{1}{2}(\cos k_x + \cos k_y)$ i $v \equiv \frac{1}{2}(\cos k_x - \cos k_y)$ te $s(\epsilon) \equiv (\epsilon_d - \epsilon)(\epsilon_p - \epsilon)/(2t_{pd})^2$ i $d(\epsilon) \equiv (\epsilon - \epsilon_s)(\epsilon_p - \epsilon)/(2t_{sp})^2$ sekularni polinom hamiltonijana glasi:

$$[1 - u - d(\epsilon)][1 - u + s(\epsilon)] = v^2 \quad (2)$$

Za $k_x = k_y$, tj. $v^2 = 0$, polinom se trivijalno faktorizira. Fermijeva energija prolazi vrpcom koja nema ovisnosti o parametrima ϵ_s i t_{sp} . Stoga, duž dijagonale zone vrijedi $\epsilon(k_x = k_y) \neq f(\epsilon_s, t_{sp})$, dok, naprotiv, antinodalno područje ima najveću primjesu $4s$ orbitale, Slika 3 (a). Ovo znači da u prostoru valnih funkcija dijagonala BZ je okomita na $4s$, tj. z-smjer, a prema rubu zone izrazito ovisna o $4s$. Elektronska struktura na dijagonali je suštinski 2D i zaštićena je od izvanravninskih Coulomb efekata, uvedenih preko efektivne $4s$ orbitale.

Slika 3: Utjecaj $4s$ efektivne orbitale za Brillouinovu zonu u 4-vrpčanom TBA;(a), Elektronska struktura dijagonale i ruba zone za $\epsilon_s - \epsilon_d = 4$ eV (plava linija) i 7 eV (narančasta linija);(b), Fermijeva površina za $\epsilon_s - \epsilon_d = 4$ eV (lijevo) te $\epsilon_s - \epsilon_d = 12$ eV (desno).

Sama BZ i Fermijeva površina mijenja karakter oko nodalnog područja promjenom parametra ϵ_s , Slika 3 (b), slično promjeni BZ kod dopiranja YBCO-a⁴. Parametar ϵ_s $4s$ orbitale može se shvatiti kao ključna spona u materijalu. Razmatranje se nastavlja na pojave Fermijevih lukova na dijagonali BZ i procijepa u antinodalnom području, što ukazuje na efekte dimenzionalnosti. Trodimenzionalno izolatorsko stanje koje se inače proteže cijelo

lom zonom nema utjecaja na nodalnom području zone gdje ravnina ostaje s energetskim procijepom. Nudi se mogućnost da se pojava Fermijevih lukova razmatra kao jednostavni kinematski efekt elektrona na dijagonali, naročito s mogućnošću da supravodljivost počinje u Fermijevoj tekućini na lukovima.

Direktno utjecanje na efektivnu $4s$ orbitalu može se postići i micanjem apikalnih kisika, što pokazano utječe na svojstva kuprata¹⁰.

VI. ZAKLJUČAK

Razmotreni su neki modeli čvrste veze i njihovi efekti u elementarnom razmatranju elektronske strukture kuprata. Važni efekti dopiranja i micanja apikalnog kisika suštinski su trodimenzionalni. Jednostavnim uključivanjem jedne efektivne Cu $4s$ orbitale njihov utjecaj se može kvantificirati i parametrizirati s ϵ_s na CuO₂ ravnini izbjegavajući i nekemijsko i nefizikalno modeliranje. 4-vrpčani model se u dijagonalnom smjeru faktorizira i vodljiva vrpca je na njoj neovisna o $4s$ orbitali. Promjena karaktera BZ i pojava Fermijevih lukova na dijagonali BZ i pseudo-procijepa prema rubu BZ shvaćaju se kao dimenzionalni efekti valne funkcije elektrona koja je na dijagonali okomita na $4s$ orbitalu i treću dimenziju. 4-vrpčani model čvrste veze daje prirodnu podlogu za daljnji razvoj modificiranih modela i jasniju interpretaciju parametra modela od 1-vrpčanog i 3-vrpčanog modela.

ZAHVALE

Zahvaljujem prof. Denisu Sunku na mentorstvu i savjetu u izradi ovog seminarskog rada.

VII. LITERATURA

¹Andersen, O. K., Liechtenstein, A. I., Jepsen, O., & Paulsen, F. (1995). LDA energy bands, low-energy hamiltonians, t' , t'' , $t_{\perp}(k)$, and $J_{\perp}$. Journal of Physics and Chemistry of Solids, 56(12), 1573-1591.

²Orenstein, J., & Millis, A. J. (2000). Advances in the physics of high-temperature superconductivity. Science, 288(5465), 468-474.

³Damascelli, A., Hussain, Z., & Shen, Z. X. (2003). Angle-resolved photoemission studies of the cuprate superconductors. Reviews of modern physics, 75(2), 473.

⁴Razzoli, E., Sassa, Y., Drachuck, G., Månsson, M., Keren, A., Shay, M., ...& Shi, M. (2010). The Fermi surface and band folding in La_{2-x}Sr_xCuO₄, probed by angle-resolved photoemission. New Journal of Physics, 12(12), 125003.

⁵Lazić, P., & Sunko, D. K. (2015). Fermi arcs and pseudo-gap emerging from dimensional crossover at the Fermi surface in La_{2-x}Sr_xCuO₄. EPL (Europhysics Letters), 112(3), 37011.

⁶Pelc, D., Požek, M., Despoja, V., & Sunko, D. K. (2015). Mechanism of metallization and superconductivity suppression in $YBa_2(Cu_{0.97}Zn_{0.03})_3O_6$. 92 revealed by $67Zn$ NQR. *New Journal of Physics*, 17(8), 083033.

⁷Sunko, D. K., & Barišić, S. (2007). Electronic pseudogap of optimally doped high-temperature $Nd_{2-x}Ce_xCuO_4$ superconductors. *Physical Review B*, 75(6), 060506.

⁸Kyung, B., Hankevych, V., Daré, A. M., & Tremblay, A. M. (2004). Pseudogap and spin fluctuations in the normal state of the electron-doped cuprates. *Physical review letters*,

93(14), 147004.

⁹Pavarini, E., Dasgupta, I., Saha-Dasgupta, T., Jepsen, O., & Andersen, O. K. (2001). Band-structure trend in hole-doped cuprates and correlation with T_{cmax} . *Physical review letters*, 87(4), 047003.

¹⁰Adachi, T., Mori, Y., Takahashi, A., Kato, M., Nishizaki, T., Sasaki, T., ... & Koike, Y. (2013). Evolution of the Electronic State through the Reduction Annealing in Electron-Doped $Pr_{1.3-x}La_{0.7}Ce_xCuO_{4+\delta}$ ($x = 0.10$) Single Crystals: Antiferromagnetism, Kondo Effect, and Superconductivity. *Journal of the Physical Society of Japan*, 82(6), 063713.